

скае права. Увогуле яно ўяўляла сабой сукупнасць прававых нормаў, якія рэгулявалі жыццядзейнасць гараджан і местачкоўцаў. Паводле прывелея на магдэбургскае права, гараджане вызваліліся з-пад улады ваявод, стараст і іншых асоб і атрымлівалі права мець уласныя органы гарадскога самакіравання.

Нельга абысці ўвагай сялянскае самакіраванне, якое ажыццяўлялася праз сялянскія сходы, на якіх размяркоўвалася даніна, разбіраліся спрэчныя справы паміж сялянамі, адбываліся выбары старэйшыны. Асобна трэба сказаць аб сялянскіх копных судах, якія дзейнічалі на падставе норм звычайнага права.

Шляхецкае самакіраванне як інстытут улады з'яўлялася найбольш развітай і функцыянальнай, з існуючых у той час, сістэм самакіравання, якое ажыццяўлялася праз соймакі і сходы шляхты. Гісторыі вядомы шэсць відаў соймакаў: перадсоймавыя, рэляцыйныя, каптуровыя, дэпутатскія, элекцыйныя і гаспадарчыя. Кожны з соймакаў выконваў тую функцыю, для якой склікаўся. Але пры супадзенні тэрмінаў правядзення, што характэрна для дэпутацкіх, элекцыйных і гаспадарчых соймакаў, усе яны маглі трансфармавацца ў адзін, які вырашаў пытанні, характэрныя для ўсяго аб'яднання.

Менавіта скліканне перадсоймавых соймакаў стала першым і найбольш значным крокам мясцовай шляхты да ўдзелу ў кіраванні дзяржавай. Аналіз дзейнасці прадстаўнічага органа шляхты дае падставу казаць аб высокім узроўні і культуры шляхецкага самакіравання, што праяўлялася ў самастойным вырашэнні або непасрэдным удзеле ў вырашэнні пытанняў мясцовага і агульнадзяржаўнага значэння на карысць як сабе, так і ўсёй дзяржаве.

Такім чынам, можна зрабіць выснову аб высокім якасным узроўні мясцовага самакіравання на Беларусі ў Сярэднявеччы, валоданні кожнай з яго падсістэм сваімі ўласнымі судовымі органамі, аддзеленымі ад адміністрацыі, самастойнасцю ў вырашэнні мясцовых пытанняў.

Патрыятычнае выхаванне моладзі на сённяшні дзень адна з прыкрытэтных задач дзяржавы, але такое выхаванне магчыма толькі праз асвету і ўсебаковае развіццё асобы. Вывучэнне асноўных інстытутаў кіравання дзяржавай, гісторыі іх станаўлення і развіцця, у кантэксце гісторыі дзяржавы і ўвогуле сусветнай гісторыі, спрыяе ўсведамленню беларускай моладдзю сябе паўнапраўнай і арганічнай часткай міжнароднай супольнасці.

С.У. Кухта
БДЭУ (Мінск)

ФАРМИРАВАННЕ СВЕТАПОГЛЯДУ АСОБЫ ПАД УПЛЫВАМ БЕЛАРУСКАГА СЛОВА

Вялікія палітычныя, сацыяльныя і эканамічныя пераўтварэнні шмат у чым абумовілі якасна новы падыход да асэнсавання навучальна-выхаваўчых задач, што стаяць сёння перад вышэйшай школай.

Любое грамадства — гэта перш за ўсё сукупнасць самых розных формаў сумеснага існавання і дзейнасці людзей. Грамадскае суіснаванне ажыццяўляецца праз дзейнасць, а таксама праз мову, якая з'яўляецца сродкам сацыяльнага быцця чалавека: суразмоўніцтва, пазнанне свету, мысленне, самавыяўленне і самаактуалізацыя, выхаванне, кіраванне іншымі людзьмі і г.д.

Змяняюцца палітычныя думкі і ідэалагічныя тэорыі ў краіне, пастаянна рэфармуецца адукацыйная сістэма. Яшчэ з часоў Сакрата і Платона задача навучання — выхаваць гарманічна развітую асобу, падрыхтаваць яе да актыўнага самастойнага жыцця. Задача простая і дакладна акрэсленая. Але ў яе вырашэнні нямае цяжкасцей і самая відэачная — аб'яднанне ў навучальным працэсе назапашанага стагоддзямі матэрыялу з новай інфармацыяй у культуры, навуцы, ідэалогіі.

Мы часта гаворым пра тое, што сучаснае грамадства знаходзіцца ў стане крызісу. Але не так палохае крызіс матэрыяльны, як духоўны. І перш за ўсё ён заўважаецца ў моўным аспекце. Галоўнае, што вылучае чалавека з іншых жывых істот, — гэта ўласцівасць размаўляць і смяяцца. Мова вельмі хутка рэагуе на змены ў грамадстве, развіццё навукова-тэхнічнага прагрэсу, пераацэнку каштоўнасцей і г.д. Пачуўшы гаворку чалавека, можна адразу амаль безпамылкова вызначыць рэгіён, адкуль ён родам, яго сацыяльнае паходжанне, грамадскае асяроддзе, нават прафесію. Сустракаюць жа не толькі па вопратцы, але і па гаворцы, па ёй жа і выправаджваюць, як і па розуме.

Сучаснае жыццё набывае ўсё больш хуткі тэмп. Гэта адбываецца і на мове. У нашу эпоху назіраецца тэндэнцыя да скарачэння моўных сродкаў. Даследчыкі мовы падкрэсліваюць сілу яго ўдзеяння на чалавека, сёння ўжо даказана, што слова валодае і матэрыяльнай энергіяй. Успомнім Біблію: «Спачатку было слова...» Велізарная роля слова ў інтэлектуальным развіцці грамадства бяспрэчна. Менавіта слову абавязаны мы сучасным узроўнем навукова-тэхнічнага і культурнага прагрэсу.

Як ні парадасальна, але і сёння, калі пераважная большасць дарослага насельніцтва краіны мае сярэднюю і вышэйшую адукацыю, праблема культуры мовы застаецца такой жа важнай і актуальнай, як і 100 гадоў таму, калі пісьменны чалавек быў вялікай рэдкасцю.

Маладым людзям трэба вучыцца гаварыць, гаварыць прыгожа, красамоўна, пісьменна. І наша задача, задача выкладчыкаў, настаўнікаў, усіх тых, хто выхоўвае будучую нацыю, дапамагчы сучаснай моладзі адчуць, убачыць і ўсвядоміць прыгажосць роднага слова, скіраваць яе да скарбаў народнай культуры, у моўнай стыхіі якой закладзены жамчужыны думкі на ўсе выпадкі жыцця.